

Liliana Nechita (Angheluță) s-a născut în 1968 și trăiește de peste cinci-sprezece ani în Italia. În 2013 a publicat, prin intermediul revistei *Avantaje*, testimonialul *Exodul mamelor*, care a stat la baza documentarului cu același nume realizat de Irina Păcurariu pentru Televiziunea Română. A fost laureată a Galei Premiilor Femeia Anului 2013 pentru promovarea și apărarea drepturilor femeii. La Editura Humanitas i-au apărut volumele *Cireșe amare* (2014) și *Împărăteasa* (2017), ambele publicate în Italia. Și cartea de față urmează să fie publicată în acest an în Italia.

LILIANA NECHITA

**PÂINE
CU CEVA**

Amintiri, ca să se știe
cum se trăia în comunismul
oamenilor simpli

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

*M-am născut în plin comunism și nu știam că era
dictatură.*

*Secretele și temerile făceau parte din noi, mâncam
pâine cu ceva și continuam să fluturăm stegulețe și
să cântăm imnuri partidului.*

*Nu e intenția mea să schimb opinii sau să justific idei.
Doar povestesc cum a fost comunismul meu!*

Să se știe!

Capra și trenul foamei

Tata era comunist convins.

Nu avea carnet de partid, dar era devotat comuniștilor și, din punctul lui de vedere, avea și de ce.

Era ultimul copil dintr-o familie din Basarabia, de peste Prut, povestea uneori cum trecuseră toți granița spre România într-o căruță trasă de un cal slab. Basarabia fusese declarată pământ sovietic, și milioane de oameni se treziseră peste noapte într-o țară în care nu voiau să trăiască. Așa că cei care locuiau mai aproape de granița cea nouă și-au lăsat căsuțele și toată agoniseala, au pândit soldații răspândiți peste tot și au trecut în noua Românie, desenată după placul celor care fac războaiele.

Calul cel slab trăgea căruța șubredă încărcată cu suflete speriate. Plecau cu mâinile goale, cu hainele de pe ei, într-un coș erau câteva turte făcute în grabă.

Cu mâinile goale au ajuns pe pământ nou, nimeni nu-i dorea și nimeni nu-i aștepta, habar nu aveau cum să înceapă noua viață, șapte copii trebuiau să mănânce, doi părinți trebuiau să afle ce era de făcut.

Tatăl meu era mic, știa povestirile altora, ținea bine minte doar cocioaba ridicată din lut amestecat cu paie, focul care se făcea afară, direct pe pământ, ceaunul în care mama lui fierbea apă și arunca ierburile culese de copii ziua.

Mai târziu, avea să-mi spună:

— Apă, paie și bătaie! Așa am crescut! Așa trebuie să crești și tu! Reguli! În casa asta sunt reguli! Nimeni nu face ce vrea!

Îl priveam mirată, uneori întrebam:

— Cum adică doar apă și paie? Când erai mic nu era mâncare?

— Nu era, răspundea el. Nu era nimic! Sau cel puțin pentru mulți dintre oameni nu era nimic. Păi tu acum te duci la școală, faci cinci minute și reușești să și întârzi! Eu mă trezeam în zori, era întuneric încă, făceam șapte kilometri până la școală, mergeam pe ploaie, pe vânt, pe viscol! Aveam o tăbliță la gât, pe aia am învățat să scriu. Nici măcar drumuri nu erau. Mergeam pe cărările dintre sate, tăiam câmpul pe vreme bună, cădeam prin bălți pe vreme rea, dar ajungeam la timp. Vezi picioarele astea ale mele? Dacă ai ști cât au umblat! Odată mi se umflase o măsea, mă durea tare. M-a trimis mama la un felcer, nu era dentist, era unul care se pricepea să scoată dinții. Trei zile am mers peste văi și peste dealuri, singur, că doar nu mă ținea mama de mână. Aveam așa, vreo 10 ani. Se știa doar că felcerul ăsta stă într-un sat. Am ajuns la el, mi-a scos măseaua și m-am întors. Ei bine, pe vremea aia plecai de acasă și mergeai, mergeai, nu conta cât, până ajungeai. Știai când pleci, nu știai când te întorci. Oamenii nu aveau mașini ca acum, nu erau autobuze, nu erau nici drumuri, pricepi?

Eu pricepeam, dar mi se părea că-mi spune povești.

Din toată copilăria lui, tata îmi povestea mult despre o capră. O iubea, sărea pe toate malurile de pământ după ea, îi vorbea și i se părea uneori că ființa aceea îl ascultă. Nimeni n-o făcea în jurul lui. Viața unui copil era un pic mai sus decât cea a unui animal, copiii mici nu produc nimic, doar

necazuri și griji, iar timpurile alea nu erau făcute pentru mângâieri. Dimpotrivă, ca să supraviețuiască, oamenii se lepădau de sentimente, alea sunt bune pe stomacul plin.

— Treburile mele erau să am grijă de capră și să merg la școală, mergeam toți, chiar dacă nu aveam cu ce ne încălța, unii veneau cu picioarele goale, cu cămășile celor mari, vai de capul nostru! Dar se făcea carte!

Tata ar fi vrut să fie și mai instruit decât era după cele patru clase terminate, dar într-o zi, întorcându-se acasă de la școală, află că în farfuriile tuturor era ciorbă făcută din capra lui. Nimeni nu-i spusese nimic, nu i se ceruse părerea, era greu să supraviețuiești foamei și frigului. Dar el nici nu dorea explicații. În dimineața următoare a fugit de acasă, avea 14 ani și știa că undeva, în lume, va găsi o pereche de ochi care să-l privească în suflet ca și cum el ar fi contat.

Despre trenul foamei am aflat mai târziu, multă lume povestea despre el, pleca din nord și ajungea în sud, alții spuneau că pleca din nord și ajungea în vest. Adevărul e că toate trenurile erau „ale foamei“ atunci, lumea pleca din disperare dintr-un ținut argilos, unde nu mai creșteau nici buruieni, ținta călătoriei era o jumătate de sac de mălai sau făină, un loc de muncă indiferent cât de prost plătit sau un teren mai mănos unde să nu dai degeaba cu sapa.

Trenurile astea erau atât de pline, încât nici controlorii nu aveau loc să treacă, bărbați tineri și mai curajoși se suiau deasupra vagoanelor, alții se țineau de ușile care nu se mai închideau. Destinația nu era sigură, se putea schimba din mers, unul spunea că la Galați s-ar găsi fasole, altul că pleacă la mină, în Gorj, auzise că acolo se dădea minerilor pâine neagră pe cartelă. Plecarea spre un loc în care s-ar putea potoli foamea aducea scânteii de mulțumire în ochi. Călătorind

așa, chiar zile întregi, de colo-colo, oamenii ar fi preferat să nu coboare din tren, ar fi însemnat să se bucure de jumătate de sac cu mălai sau de o pâine neagră dată la intrarea în mină. Ar fi trebuit să pună punct. Și s-o ia de la capăt. Exact asta făceau la un moment dat.

Așa a ajuns tatăl meu prima dată la mină. Nu știu care dintre ele, povestea puțin, ascundea multe, era ca și cum ar fi declarat că la un moment dat din viața lui a fost complet învins. Da, avea o pâine sub braț. Dar nu mai avea pe nimeni, era la sute de kilometri de casa dărăpănată a familiei, declarase că avea 16 ani, că-și pierduse documentele. Seara se culca în dormitorul comun al muncitorilor mult mai mari decât el.

Fusese cel mai mic din familia lui și era cel mai mic dintre toți acei bărbați hotărâți. El ar fi vrut doar un pic de pâine, dar hrana asta venea la pachet cu șobolanii din galerii, cu apa până la genunchi, cu praful de cărbune care-i intra și-n fund, cu întunericul din care nu ieșea aproape niciodată pentru că pleca la mină în zori și se întorcea seara târziu. Își mânca pâinea în galerii și asculta ce le spunea tovarășul maistru:

— Așa, băieți, trageți tare dacă vreți să trăim toți mai bine! Toți pentru unul și unul pentru toți!

Într-o seară, văzând ce fac colegii lui, a scris și el o scrisoare celor de acasă:

Mamă tată dragi frați!

Miați tăiat capra și eu mam supărat pe voi.

Nu știți căi capra mea?

Chiar dacă vă era foame trebuia să o lăsați în pace.

Eu am plecat să construiesc socialismul, lucrez și câștig o pâine.

Multă lume e aici, din toate părțile au venit, e greu de construit socialismul, dar tovarășul maistru ne spune că să fim curajoși, că patria are nevoie de noi.

*Nimeni nu mia mai spus vreodată că are nevoie de mine.
Vă voi mai scrie când voi mai avea ceva de spus.
Să fiți sănătoși,
Titi*

Tatăl meu se chema Titus, avea un nume roman, nu-și dădea nici el seama cum de părinții lui îi pusese acest nume pompos, ar fi vrut să se fi chemat Vasile sau Ion, dinăștia erau destui și s-ar fi simțit mai bine să nu fi fost nevoit să-și explice numele mereu. Și, ca să pară în rând cu ceilalți, spunea că-l cheamă „Titi“. Oricum, observă rapid că în acel întineric prăfuit nu putea găsi perechea de ochi care ar fi putut să-l privească în suflet.

I se părea că mușcă dintr-o bucată de cărbune atunci când mușca din pâinea neagră.

După mai bine de jumătate de an află că exista un alt tren al foamei, cel care ducea spre mare, spre port, acolo-și găseau de lucru alte suflete flămânde.

Declară că avea 18 ani, cam aducea de acum, palmele erau bătătorite, umerii se lărgiseră, ochii erau amari, ba chiar știa să scuipe fin, printre dinții strânși, semn clar că avea încredere în el.

Nu și-ar fi imaginat vreodată că pe lumea asta există atâtea valuri, atâtea capre, atât de multe țevi de descărcat și încărcat, cutii enorme, macarale, culori și sirene.

Își amintea liniștea din satul în care crescuse, nici câinii nu lătrau noaptea, nu umblau hoții pentru că nu era nimic de furat acolo. Se vedeau stelele clar, nu erau lumini ca în port, nu semnaliza nimeni nimic, era bucuros că plecase din acel loc înțepenit.

În perioada aceea dormea într-un bloc făcut special pentru muncitori, blocurile astea erau ceva nou, case peste case,

oameni peste oameni, ferestre peste alte ferestre. Pe hol era o baie comună, cu latrine și două dușuri, unul pentru femei, și unul pentru bărbați. În partea stângă a blocului erau camerele pentru bărbați, în partea dreapta cele pentru femei, dar baia era comună, zona pentru femei era separată de cea a bărbaților doar de o perdea din pânză închisă la culoare. Mulți dintre muncitori nu văzuseră duș până atunci, era un tub metalic din care țâșnea puțină apă ruginită la început, oricum ar fi fost, apa caldă era numai două ore, seara, alteori nu era deloc.

Tata dormea cu încă trei bărbați în cameră, fiecare dintre ei avea un pat în câte un colț, în mijloc era o masă, și fiecare dintre ei avea lângă pat un dulap metalic, cu cheiță. Dulapurile astea erau cam goale, nu aveau ce pune în ele, singurele haine erau cele pe care le purtau, câte unul mai avea o pereche de pantaloni rupți și încă necârpiți, un maieu de schimb, o salopetă rămasă de la un alt loc de muncă.

Dimineața la cinci se trezeau toți, la cinci și jumătate ieșeau buluc pe ușa căminului, bărbații se duceau în port, la descărcat și încărcat vapoarele lumii, femeile se duceau în fabrici.

Seara se întorceau toți, obosiți, murdari, flămânzi, își făcuseră planul de muncă, patria putea fi mulțumită. În partea de bloc a bărbaților sfârâiau cartofi prăjiți în tigăile puse pe reșouri, în partea femeilor mirosea a leuștean, parfumul se ridica din oalele în care fierbeau ciorbe de zarzavat. Unii bărbați, mulți, se mulțumeau cu conserve de fasole sau pâine cu măsline, nu prea conta ce mâncau, important era să meargă băutura, să alunece pe gâtul prăfuit și să-l limpezească.

Băutura ardea pe dinăuntru, salariul mic se ducea pe votcă și pe rom, tatăl meu devenise bărbat, tânără speranță înfometată.

Cuprins

Capra și trenul foamei	9	Broscuțele-țestoase	20	Cravata roșie	25	Maimuța și Dumnezeu	32	Evreii și Dunărea	35	Carpeta, cerceii și Dunărea	38	Stâlpul	42	Strugurii	44	Alt stâlp	48	Gaz și lumânări	50	Lipia dispărută	53	Coaja de portocală	57	Făcutul de rost	59	Sens unic	62	Nevăzuții	66	Europa Liberă	69	Percheziții în pași de dans	72	Catolicii	75	Inegalitate	77	Linia la palmă	81	Podul casei	86	Nadia	89	Palatul	91	Podul de piatră	93	Bancuri	96	Sub pinii din Roma	98	Sacoșa	100	Profesorul	101	Carmen	104	Prima evadare	107	Zece pe noapte	109	Costița cea frumoasă	112	Cele cinci ouă	114	Primele zvonuri	116	Pachețelul de unt	121
------------------------	---	---------------------	----	---------------	----	---------------------	----	-------------------	----	-----------------------------	----	---------	----	-----------	----	-----------	----	-----------------	----	-----------------	----	--------------------	----	-----------------	----	-----------	----	-----------	----	---------------	----	-----------------------------	----	-----------	----	-------------	----	----------------	----	-------------	----	-------	----	---------	----	-----------------	----	---------	----	--------------------	----	--------	-----	------------	-----	--------	-----	---------------	-----	----------------	-----	----------------------	-----	----------------	-----	-----------------	-----	-------------------	-----